

ԳԵՎՈՐԳ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ, Երկերի ժողովածու, երկու հատորով, հ. 1, 644 էջ, հ. 2, 512 էջ, Երևան, «ՎՄՎ-Պրինտ» ՍՊԸ հրատ., 2019:

Այն արգասավոր գրական-ստեղծագործական ճանապարհը, որ անցել է բանաստեղծ, դրամատուրգ, բեմադրիչ Գևորգ Կարապետյանը՝ սկսյալ 70-ական թվականներից, վերջին շուրջ քառորդդարյա մեր գրականության պատմության մեջ ուշարժան է նոր մտածողության ձևավորման, բանաստեղծական խոսքի ու ոճավորումների, մտածելակերպի ընդլայնման առումով, և

ոչ միայն: Մանավանդ որ Գևորգ Կարապետյանը այդ տարիների սերնդի այն ներկայացուցիչներից էր, որոնք ուխտել էին ժամանակի գրական բարձրին համընթաց *չգնալու* իրենց հանդուգն կեցվածքը ներկայացնել թե՛ հրապարակային բանավեճերի միջոցով, թե՛ բանաստեղծական շարքերով կամ ժողովածուներով:

Առաջին՝ «Արև և հող» (1976) ժողովածուի հրատարակմամբ Գ. Կարապետյանը ներկայացրել է բանաստեղծական հոգևոր պոռթկումի մի այնպիսի *հայտ*, որտեղ արդեն իսկ պարզորոշ նշմարելի էին նրա բանաստեղծական հետագա ճանապարհի ուրվագծերը, որոնք տարիներ անց սաղմնավորվեցին և «միս ու արյուն» առանձն կերպավորելով նրա՝ բանաստեղծի ապրումներն ու մտայնությունները՝ խիստ տարբեր այդ տարիների բանաստեղծների աշխարհընկալումներից:

Անցյալի հիշողությունների շրջաժիրը, ապրումները, անցյալից հորդահոսած զգայնությունների պոռթկուն ընթացքը, Երկիր-դրախտավայրի (Վան-Վասպուրական աշխարհի՝ իրեն «հալածող» տեսիլքներով) կորուստը Գևորգ Կարապետյանի ստեղծագործության մեջ խորությամբ միշտ առկա և զգայացունց պատկերներով էին տեսանելի՝ համեմված ներքին գրգիռներով՝ դրանցով իսկ ոգեղինացող «Գույների ձայն» (1981), «Սեր և գոյություն» (1988), «Քարե արծիվ» (1998), «Ռեքվիեմ դյուցազնական» (1999) և մնացյալ ժողովա-

ծունեքում, որոնք հրատարակվել են նրա կենդանության օրոք, բանաստեղծի ներքին դրամատիզմով հագեցած աշխարհի սերն ու գորովանքն են հաղորդում ընթերցողին, և սա ստեղծագործական ուրույն ճանապարհ անցած մտավորական – գեղագետին բնորոշող ամենաարժանահավատ փաստն է, իրողություն, որ ամփոփված է «Երկերի ժողովածուում»:

Առանձին-առանձին չխոսելով ժողովածուում հրատարակված բանաստեղծությունների, պոեմների, թարգմանությունների, պիեսների, հուշագրությունների տիպական, գեղարվեստական ուրույն արժեքի և խորհրդածությունների մղող առանձնահատկությունների մասին (այն, ինչ ըստ կարելվույն արել ենք մեր՝ «Բանաստեղծի ինքնապատում ըստ Գևորգ Կարապետյանի» առաջաբանում)՝ հպանցիկ անդրադառնանք նրա՝ մտավորականի հախուռն, ներքին ընդդիմություն ունեցող և արտաքին անիրավություններ չհանդուրժող կերպարին, դրանով իսկ ստեղծագործ նկարագրին, այն, ինչ «Երկերի ժողովածուի» երկրորդ հատորում չափազանց ճշգրիտ ու ինքնաբուխ դրսևորվել է ժամանակակիցների հուշապատումներում:

Բանաստեղծ լինելու «հանգամանքը» Գևորգ Կարապետյանին չէր կարող չօժտել դրամատուրգ ու բեմադրիչ լինելու նույնքան կարևոր և, ըստ էության, անհրաժեշտ «հանգամանքով»՝ իր բոլոր հուզական դրսևորումներով: Ինչ որ անհրաժեշտ է ներքին աշխարհ ունենալու և այդ աշխարհի պոռթկումներից *ծերբազապելելու* համար, հատկապես իր տեսակի մտավորականի համար՝ թե՛ արվեստում և թե՛ առօրյայում, մանավանդ որ, իր պաշտելի Կոստան Զարյանի բնորոշմամբ, «Ես միշտ մենակ եմ եղել իմ ծանոթների շրջանում». այս տողերը ճշգրիտ բնորոշում են Գևորգ Կարապետյանին. նա նաև հավատավորն է եղել այս խոսքերի՝ բառի բովանդակային առումով: Այն մտավորականի, որը մշտապես «անպակաս» է եղել իր սերնդի ընկերախմբից՝ իհարկե, ուրույն տվայտանքներով, թե՛ անձնական կյանքում և թե՛ գրական միջավայրում, մանավանդ որ տարիներ անընդմեջ գրական չինվնիկական կարծրատիպերի նկատմամբ նրա անթաքույց վերաբերմունքը չեն հանդուրժել, և նա առավել ևս ձգտել է մեկուսի ապրելու իր բախտաբաժինը տնօրինելու «արվեստը»: Իսկ արվեստը Գևորգ Կարապետյանը յուրովի էր ընկալում և մեկնաբանում՝ հատկապես դրամատիկական ստեղծագործություններում, մասնավորապես, երբ պատմական իրողություններին էր *ակասնջալուր*: Այս դեպքում արդեն ներկայանալով առավել հախուռն կեցվածքով, մեր իրականության մեջ նկատվող ինչ-ինչ հոգեբանական նրբերանգներ *զուգահեռելով* անցյալի այս կամ այն շրջանի դեպքերի, դեմքերի հետ: Ընդհանրապես, բանաստեղծ և դրամատուրգ Գևորգ Կարապետյանի ստեղծագործությունների մտածողական ենթահողը, այլ խոսքով՝ ստեղծագործելու շարժառիթը եղել և մնում է Հայի նախաստեղծ,

անկորնչելի հոգեբանության մտակեցվածքի նկատմամբ նրա անպարագրելի սերն ու հավատը, առավել ևս, որ Վան-Վասպուրական աշխարհի արյան կանչին միշտ ունկնդիր՝ նա խորապես հավատացած էր, որ... վանեցիները սերվել են հին ուրարտական հայոց տիպարից: Ուրեմն Գ. Կարապետյանը յուրովի էր ընկալում, հավատում, համոզորեն ներկայացնում Հայ ոգու անխաթար շարունակականությունը, վերարթնացումը, և այս կերպ՝ ստեղծագործաբար ապրելը նրա համար հարկ էր հոգեկան:

Ժողովածուն այնքան ամբողջական չէր լինի, եթե երկրորդ հատորում չտպագրվեին հուշապատումները Կոստան Զարյանի, Վահրամ Փափազյանի, Հովհաննես Շիրազի չափազանց հետաքրքրաշարժ առօրյան լուսաբանող մի երիտասարդի կողմից, որին մեծանուն դեմքերը վստահության էին արժանացրել: Նրանցից յուրաքանչյուրի խոսքը, կենցաղային աննշան թվացող միջադեպը, ի վերջո, արվեստի, գրականության և ընդհանրապես հայաշխարհի մասին «հայտնած» ամեն լուր, դրվագ, երիտասարդ Գևորգի համար ուսանելի են եղել, իսկ այսօր՝ ուսանելի, խորհրդածությունների մղող նաև նոր սերնդի համար: Գ. Կարապետյանը, որ այդ ամենը «ամբարել է» իր մեջ, ապրել նրանց կողքին տարիներ անընդմեջ և, ի վերջո, «խիզախել» է գրառել – հրատարակել սկզբնապես առանձին գրքույկներով, դեռևս կենդանության օրոք: Եվ սա ոչ ավել, ոչ պակաս ողջամիտ «ծառայություն» է սերունդներին, որոնք դժբախտաբար չեն տեսել, չեն վայելել մեր մեծերի «կյանքային» արվեստը, ինչպիսին էին նրանք խորհրդային ժամանակներում:

Գևորգ Կարապետյանի «Երկերի ժողովածուն» հրատարակվեց իր ծննդյան 80-ամյակի առիթով: Նրա որդին՝ Հայկական ճարտարապետությունն ուսումնասիրող հիմնադրամի Երևանյան գրասենյակի նախագահ Սամվել Կարապետյանը, անմիջապես նախաձեռնեց այս երկհատորյակի հրատարակումը՝ կարծես թե կանխագալով, որ հրաժեշտ է տալու երկրային կյանքին՝ ցավ պատճառելով թե՛ մերձավորներին և թե՛ Հայրենիքի ներկայով ու ապագայով ապրողներին: Գևորգ Կարապետյանի «Երկերը» ասես իմ հոգեեղբայր Սամվելի հայտնագործած և կյանքի կոչած ամենավերջին հուշարձանն է:

ԱՐԹՈՒՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿՅԱՆ

Բանասիրական գիտությունների թեկնածու